

UOT: 338.43

KƏND TƏSƏRRÜFATINDA İDARƏETMƏ STRUKTURLARININ MAHİYYƏTİ VƏ SEÇİLMƏSİ PRİNSİPLƏRİ

H. O. RZAYEV

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti

Hər bir ölkənin sahibkarlıq potensialı onun istehsalın digər amillərinin – əmək, kapital, torpaq – köməyi ilə qarşılıqlı surətdə əlaqələndirilməsi ilə müəyyən edilir. Başqa sözlə, sahibkarların təşəbbüskarlığı və risk etmələri digər iqtisadi ehtiyatlardan yüksək səmərə əldə olunmasına imkan verir, iqtisadi artımı stimullaşdırır. Odur ki, hər bir ölkədə ümumiyyətlə sahibkarlığın, eləcə də xüsusi sahibkarlığın inkişaf etdirilməsinə qayğı göstərilir, bu məqsədlə konkret tədbirlər həyata keçirilir. Məqalədə məhz bu məsələlərin aydınlaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirilir.

Açar sözlər: *fərdi sahibkar təsərrüfatı, ailə və kollektiv təsərrüfatlar, mənfəət, xətti struktur, funksional struktur, xətti-funksional struktur, uyğunlaşma strukturu, təşkilati struktur və i.ə.*

İnsanların bazar münasibətlərinə xas olan müstəqil və sərbəst iqtisadi fəallığı demək olar ki, sahibkarlıq fəaliyyəti sahəsində və sahibkarlıq sayəsində meydana çıxır. Odur ki, ölkəmizdə sağlam sahibkarlıq mühitinin təşəkkül tapması səmərəli bazar münasibətlərinin formalaşmasında və cəmiyyətdə sosial-siyasi vəziyyətin sabitləşməsində çox mühüm rol oynamışdır. Sahibkarlıq iqtisadi fəaliyyətin əsas sahələrindən biri olmaqla, iqtisadiyyatın bütün sahələrində, o cümlədən də aqrar-sənaye kompleksində (ASK) geniş yayılmışdır. Odur ki, qarşıda duran başlıca vəzifə iqtisadiyyatın çox mühüm sahələrindən biri olan və cəmiyyətin həyatında olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edən ASK-da sahibkarlıq fəaliyyətinin təşkili ilə əlaqədar bəzi məsələləri aydınlaşdırmaqdan, bazar mühiti şəraitində firmaların fəaliyyət modelini əsaslandırmaqdan ibarətdir.

Kənd təsərrüfatında istehsalın təşkilinin əsas formaları. Müasir dövrdə Qərbi Avropa və Amerika ölkələrində kənd təsərrüfatında istehsalın təşkilinin əsas formaları fermer təsərrüfatları, fərdi sahibkar təsərrüfatları, ailə və kollektiv təsərrüfatlardır. Bunların içərisində isə özünün ailə üzvlərinin əməyinə əsaslanan ailə təsərrüfatları xüsusi yer tutur. Bu, özünü hər şeydən əvvəl bazar münasibətlərinin yüksək səviyyədə inkişaf etmiş olduğu ölkələrin əksəriyyətində orta və iri ailə fermer təsərrüfatlarında maddi əməkdan geniş istifadə olunmasında göstərir. Belə ki, aqrar sahədə məşğul olan işçilərin Danimarkada, Niderlandda və Fransada 10-15%-ni, Böyük Britaniyada və ABŞ-da 30%-dən çoxunu maddi işçilər təşkil edir. Ailə fermer təsərrüfatlarının həcmi Yaponiyadakı 1,2 hektarla Avstraliyadakı 4,0 min hektar arasında dəyişir. Son illərdə ailə fermer təsərrüfatlarının orta həcmi onların təmərküzləşməsi və sayının azalması hesabına getdikcə azalır. Bunu statistik rəqəmlər də təsdiq edir. Belə ki, son onilliklər ərzində

ailə fermer təsərrüfatlarının orta həcmi hər il Avropa İttifaqına üzv olan ölkələrdə 1,6%, ABŞ-da 1,2%, Yaponiyada isə 2,0% artmışdır.

Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişaf etdirilməsinin əsas istiqamətləri və prinsiplərini, sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin hüquq və vəzifələrini, onun dövlət tərəfindən müdafiə və təqdir olunmasının forma və üsullarını tənzimləyən bir sıra hüquqi sənədlər, qanunvericilik aktları qəbul edilmişdir. Bunlara «Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafı sahəsində dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri»ni, «Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanununu,

Sahibkarlıq fəaliyyətinin növləri. Sahibkarlıq fəaliyyətinin aşağıdakı üç növünü bir-birindən fərqləndirmək lazımdır: 1) istehsal sahəsində sahibkarlıq; 2) kommersiya sahəsində sahibkarlıq; 3) maliyyə sahəsində sahibkarlıq.

Istehsal sahəsində sahibkarlıqda əsas məqsəd məhsulların istehsalı, işlərin yerinə yetirilməsi və xidmətlərin göstərilməsi ilə məşğul olmaqdır. Deməli, istehsal sahəsində sahibkarlıqda qarşıya qoyulan başlıca vəzifə məhsulları bilavasitə istehsal etməkdən ibarətdir. Həmin məhsulların reallaşdırılması isə əlavə, ikinci dərəcəli vəzifə hesab olunur.

Kommersiya sahəsində sahibkarlıq məhsulların alqı-satqısı ilə əlaqədar olan kommersiya sövdələşmələrinin həyata keçirilməsi deməkdir. Sahibkarlığın bu növünün mahiyyəti öz ifadəsini əmtəələrin satın alınması və yenidən satılması ilə əlaqədar əməliyyatların və sövdələşmələrin aparılmasında tapır. Sahibkarlığın bu növü istehsaldakı sahibkarlığa nisbətən daha risklidir. Çünki o, bazarda qiymətlərin kəskin surətdə dəyişdiyi, bəzi hallarda hətta məhsulların satın alınmasına sərf olunan xərclərin ödənilmədiyi əlverişsiz şəraitdə daha çox maneəvər etməyi bacarmalı və yaranmış vəziyyətdən tez çıxış yolu tapmalıdır.

Maliyyə sahəsində sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirməkdə məqsəd valyutaların və qiymətli kağızların əldə edilməsi və onların satışını aparmaqla mənfəət əldə etməkdən ibarətdir. Bu bazarlarda kommersiya bankları, fond birjalrı, müəssisələr, təşkilatlar, ayrı-ayrı şəxslər fəaliyyət göstərirlər [1, s. 115-116].

Sahibkarlıq fəaliyyəti muzzdu əməkdən istifadə olunmadan həyata keçirildikdə o, fərdi əmək fəaliyyəti kimi, muzzdu əmək tətbiq edilməklə həyata keçirildikdə isə müəssisə kimi qeydiyyatla alınır. Buradan aydın olur ki, sahibkarlıq fəaliyyəti iki formada: 1) investisiya əmtəəsinin sahibinin özü tərəfindən özünün əmlak məsuliyyəti ilə – fərdi əmək fəaliyyəti və 2) mülkiyyətçini təmsil edən müəssisə rəhbəri tərəfindən həyata keçirilir. Bu mülkiyyətə sərəncam verilməsinin hüdudları tərəflərin qarşılıqlı öhdəliklərinin öz əksinin tapdığı müqavilə ilə tənzimlənilir.

Məlum olduğu kimi, biznes mənfəət əldə olunmasına yönəldilən sahibkarlıq fəaliyyətidir. Biznesmen (sahibkar) isə özünə məxsus olan, yaxud da cəlb edilmiş kapitaldan istifadə etməklə, onu hər hansı bir sahəyə qoymaqla işə başlayır. Qərbi Avropa ölkələrində, ABŞ-da, Yaponiyada kiçik və orta biznes geniş yayılmışdır. Ölkəmizdə də kiçik və orta sahibkarlığın inkişaf etdirilməsinə dövlət tərəfindən dəstək verilir, qayğı göstərilir və yuxarıda qeyd olunduğu kimi bu sahədə mükəmməl hüquqi baza yaradılmışdır. Biznesi həm də mümkün olan maksimum məbləğdə mənfəət əldə olunmasına yönəldilən fəaliyyət növü kimi səciyələndirmək olar. Biznesin inkişaf etdirilməsi bazarların əmtəə və xidmətlərlə doldurulmasına təsir edir, iqtisadiyyatda struktur dəyişiklikləri aparılmasını fəallaşdırır, elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərindən istifadəni, istehsalın səmərəliliyinin yüksəldilməsini stimullaşdırır.

Təşkilat, müəssisə və firma anlayışlarının qısa xarakteristikası. Son dövrlərdə iqtisadi ədəbiyyatda «təşkilat», «müəssisə», «firma» anlayışlarının bir-birindən fərqləndirilməsinə cəhd göstərilir və bu, təqdirəlayiqdir. Çünki onların hamısının məqsədi eyni olsa da, aralarında təşkilati-hüquqi fərqlər də mövcuddur. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, bunların içərisində özünün xüsusi adı olan və dövlət orqanlarında rəsmi qaydada qeydiyyatdan keçmiş, hüquqi şəxs hesab edilən, mənfəət əldə etmək məqsədilə kommersiya fəaliyyətini həyata keçirən müəssisə (təşkilat) kimi «firma» anlayışından daha geniş istifadə olunur.

Tanınmış Amerika iqtisadçıları K.R.Makkonnell və S.A.Bryunun fikrincə «firma» dedikdə mənfəət əldə etmək məqsədilə əmtəə və xidmətlərin istehsalı üçün resurslardan istifadə edən, bir, yaxud da bir neçə müəssisənin sahibi olan və onları idarə edən təşkilat nəzərdə tutulur. Lakin bizə elə gəlir ki, «firma» anlayışının mahiyyətini B.J.Kuzmin daha əhatəli və düzgün müəyyən etmişdir. Onun fikrincə «firma» dedikdə təsərrüfat fəaliyyətinə malik olan və onu

həyata keçirən, kommersiya məqsədi güdən, hüquqi şəxs hüquqlarından istifadə edən təşkilat nəzərdə tutulur. Təşkilati-təsərrüfat vahidi olan hər bir firmanın sənaye, tikinti, nəqliyyat sahələrində, elmi və layihə-konstruktor işlərində konkret fəaliyyət növləri üzrə ixtisaslaşdırılmış bir və ya bir neçə müəssisəsi olur [2, s. 294-295].

Beləliklə, «firma» və «müəssisə» anlayışları bir çox cəhətdən bir-birinə uyğun gəlsə də, onların arasında müəyyən fərqlər də vardır. Firmanın müəssisədən başlıca fərqləndirici cəhəti ondan ibarətdir ki, onun (yəni firmanın) tərkibinə bir neçə müəssisə daxil ola bilər və deməli, o, çoxsahəli xarakter daşıyır.

Hər bir firmanın kommersiya fəaliyyətini ən ümumi şəkildə ilkin resursların son istehlak məhsullarına çevrilməsi prosesi kimi səciyələndirmək olar. Ümumiyyətlə, iqtisadiyyatda resurs anlayışına ictimai istehsalda istifadə olunan bütün ehtiyatlardan ibarət texnoloji amillər «dəsti» daxil edilir. Dər mənada isə maddi-texniki resurslar dedikdə, istehsal prosesində istifadə olunmaq üçün maddi vəzifələr nəzərdə tutulur. Firmanın bazar mühiti şəraitində fəaliyyət göstərməsi isə üç növ istehsal amilindən – canlı əmək, əmək vasitələri (əsas kapital) və əmək cisimləri (dövriyyə kapitalı) istifadə etdikdə mümkündür.

Mülkiyyətçi, firmanın sahibi üçün istehsal və tədavi proseslərinin son nəticələri yalnız məhsullar reallaşdırıldıqdan, başqa sözlə, onların satışından pul vəsaiti daxil olduqdan sonra məlum olur. Mülkiyyətçi həmin pul vəsaitindən müxtəlif məqsədlər üçün bir neçə istiqamətdə istifadə edir. Belə ki, sahibkar həmin pul vəsaitinin bir hissəsini istehsalın əvvəlki, yaxud da artan həcmdə təkrarlanması, yəni sadə və geniş təkrar istehsalın həyata keçirilməsi üçün sərf etdiyi xərclərin ödənilməsinə yönəldir, bir hissəsini özünün şəxsi istehlakına sərf edir, bir hissəsindən isə qanunvericilikdə nəzərdə tutulan ödəmələrin (vergilərin, büdcə-dənkənar və digər fondlara ödənişlərin aparılması və i.a.) həyata keçirilməsi məqsədilə istifadə edir.

Kənd təsərrüfatında maddi-texniki resurslardan istifadənin xüsusiyyətləri və strukturların xarakteristikası. Kənd təsərrüfatında maddi-istehsal resurslarından istifadənin özünə məxsus bir sıra xüsusiyyətləri vardır ki, bunlardan aşağıdakıları xüsusi qeyd etmək olar: [3, s. 22-23].

- kənd təsərrüfatında, xüsusilə də bitkiçilikdə resurslardan istifadə mövsümi xarakter daşıyır ki, bu da onlardan istifadənin səmərəliliyinin yüksəldilməsini zəruri edir;
- resursların həcmi və strukturu kənd təsərrüfatında istehsalın növləri və ölkənin regionları üzrə bir-birindən fərqlənir;
- kənd təsərrüfatında istifadə olunan maddi resursların bir hissəsi (yem, toxum və i.a.) onun özündə istehsal edilir;

- maddi formada olan resurslar təbii amillərin (şəraitin) təsiri altındadır və i.a.

Firmanın səmərəli fəaliyyət göstərə bilməsi üçün onun optimal təşkilati strukturunun yaradılması olduqca böyük əhəmiyyətə malikdir. Firmanın təşkilati strukturu dedikdə, onun idarə olunmasının əsas «alətləri», tərkibi, kadrlarının peşəkarlığı, həcmi, harada yerləşməsi, istiqaməti (ixtisaslaşması), müəyyən vəzifələri yerinə yetirmək üçün birləşmiş ümumi idarəetmə aparatına malik olması nəzərdə tutulur. Təşkilati strukturun bir neçə tipi – xətti, funksional, xətti-funksional, uyğunlaşan və i.a. – bir-birindən fərqlənir.

Xətti struktur onunla səciyyələnir ki, hər bir bölmənin başında bütün idarəetmə vəzifələrini öz əlində cəmləşdirən və onun tabeliyində olan işçilər üzərində təkbaşına rəhbərliyi həyata keçirən şəxs dayanır. Onun «yuxarıdan aşağıya» qaydasında verdiyi qərarların aşağı orqanlar tərəfindən yerinə yetirilməsi məcburidir. O, da öz növbəsində özündən daha yüksək «pillədə» dayanan rəhbərə tabe olur. Bu struktur olduqca səmərəlidir, lakin rəhbər işçidən yüksək peşəkarlıq, ustalıq, səriştəlik və idarəetmə bacarığı tələb edir. Xətti idarəetmə strukturundan bir qayda olaraq kiçik müəssisələr istifadə edirlər.

Funksional struktur idarəetmənin ayrı-ayrı vəzifələrinin yerinə yetirilməsində ixtisaslaşmanın olmasını nəzərdə tutur. İdarəetmənin funksional təşkili ayrı-ayrı bölmələrin, yaxud da funksional idarəetmənin üfüqi əmək bölgüsünə əsaslanır. Buna müəssisə daxilində baş aqronom və bölmə aqronomları, yaxud da baş zootexnik və sahə zootexniklərinin xidmətini və s. misal göstərmək olar. İdarəetmənin funksional strukturu adətən iri müəssisələrdə tətbiq olunur.

Xətti-funksional struktur həm xətti, həm də funksional strukturlarda mövcud olan çatışmazlıqları xeyli dərəcədə aradan qaldırmağa imkan verir. Bu strukturda funksional xidmətin təyinatı ən düzgün qərarların qəbul edilməsi məqsədi ilə xətt rəhbərləri üçün zəruri məlumatları hazırlamaqdan ibarət olur. Funksional xidmətin rolu müəssisənin təsərrüfat fəaliyyətinin və onun idarəetmə strukturunun miqyasından asılıdır. Firma nə qədər iri və onun idarəetmə sistemi nə qədər mürəkkəb olarsa, o, bir o qədər səmərəli təşkil edilmiş idarəetmə aparatına malik olmuş olar. Bununla əlaqədar olaraq qarşıda duran ən kəskin məsələlərdən biri funksional xidmətlərin əlaqələndirilməsidir. Xətti-funksional strukturdan ASK-nın orta və iri müəssisələrinin əksəriyyətində istifadə olunur.

Ərzaq məhsulları üzrə təşkilati struktur yaradılarkən konkret məhsul növlərinin istehsalı və satışı üzrə məsuliyyət daşıyan rəhbər təyin olunur. Bu struktura malik olan müəssisələr istehlakçı tələbinin, texnologiya və rəqabətin dəyişdiyi şəraitə daha tez reaksiya vermək imkanına malik olurlar. İstehlakçıya yönəldilən təşkilati strukturlarda bütün bölmələr müəyyən istehlakçı qrupları ətrafında cəmləşir. Belə təşkilati

strukturlar ticarət firmaları, kommersiya bankları, digər maliyyə-kredit müəssisələri üçün səciyyəvidir.

Müəssisələrdə, firmalarda buraxılan və bir çox regionlar tərəfindən satın alınan, lakin bu regionlarda məhsulların istehlak olunmasının spesifik xüsusiyyətlərinin nəzərə alınmasının məqsəduyğunluğu ilə əlaqədar olaraq təşkilati strukturlar regionlar üzrə təşkil edilə bilər. Xətti və xətti funksional strukturlar bürokratik və vaxt etibarilə nisbi mənada sabit kateqoriya hesab olunurlar.

İdarəetmənin uyğunlaşma strukturu bürokratik struktur hesab olunmur və sürətlə dəyişən xarici mühitə daha yaxşı uyğunlaşma qabiliyyətinə malikdir. Onların başqa bir adı canlı orqanizm kimi dəyişən ətraf mühitə uyğunlaşmaq imkanı olan strukturlardır. Uyğunlaşma strukturu formal qaydalardan, qeyri-mərkəzləşmədən, qərarların qəbul edilməsində mütəxəssislərin iştirakından istifadənin zəif və ya mötədil (mülayim) olması ilə səciyyələnir.

İdarəetmə strukturunu seçərkən müəssisə və ya firmanın fəaliyyət göstərdiyi konkret şərait nəzərə alınmalıdır. Bu, onunla əlaqədardır ki, bürokratik və uyğunlaşma strukturları özlərini iki kənar nöqtələrdə göstərir. Real strukturlar isə müxtəlif nisbətlərdə hər hansı bir xüsusiyyətə malik olmaqla onların arasında yerləşir. Başqa sözlə, insanların sosial fəallığının digər sahələrində olduğu kimi idarəetmədə də «yaxşı» və ya «pis» anlayışlar yoxdur. Deməli, əslində dəyişmiş şəraitə uyğun gələn və uyğun gəlməyən müvafiq variantları seçmək olar.

Hər hansı bir müəssisədə idarəetmənin təşkilati strukturunun seçilməsi bir çox amillərdən asılıdır və təşkilati strukturların müxtəlif tiplərinin üstünlükləri və çatışmazlıqlarını nəzərə almalı olan dərin təhlil aparılması əsasında müəyyən edilir. Lakin idarəetmənin təşkilati strukturu daimi deyildir. Odur ki, o, dəyişən şəraitə uyğun olaraq daim təkmilləşdirilməli və optimallıq, operativlik və qənaətcillik qaydalarına əməl olunmalıdır. Optimallıq idarəetmə mərhələlərinin sayının minimuma endirilməsi, operativlik idarəetmə qərarlarının tez bir zamanda qəbul edilməsi, qənaətcillik isə sərf olunan vəsaitə qənaət edilməsi deməkdir.

İdarəetmənin təşkilati strukturunun seçilməsi aşağıdakı prinsiplər nəzərə alınmaqla həyata keçirilir: 1) müəssisənin qarşıya qoyduğu məqsəd müəyyən edilməlidir; 2) idarəetmənin strukturu və vəzifələri vəhdət təşkil etməlidir; 3) idarəetmə funksiyalarının mərkəzləşdirilməsi, ixtisaslaşdırılması və inteqrasiyası bir-biri ilə səmərəli əlaqələndirilməlidir; 4) idarəetmənin strukturu müəssisənin istehsal strukturuna uyğun gəlməlidir; 5) informasiyaların toplanması və işlənməsi sistemi idarəetmənin təşkilati strukturuna uyğun olmalıdır; 6) müəssisənin bütün fəaliyyət növlərinin idarəetmə strukturlarında bölmələr arasında kompleks miqyasda uzlaşdırma aparılmalıdır.

Hər bir təşkilatın fəaliyyət göstərdiyi şərait daxili və xarici mühitdən asılıdır. Təşkilatın daxili mühitinə istehsal, marketinq, heyətin idarə olunması, təşkilati struktur, maliyyə kimi elementlər daxildir. Daxili mühit haqqında məlumatlar təşkilatın güclü və zəif tərəflərini, daxili imkanlarını aşkara çıxarmağa imkan verir.

Təşkilatın xarici mühiti iki yerə bölünür: 1) işçi mühiti; 2) ümumi mühit. İşçi mühiti dedikdə firma ilə birbaşa əlaqə saxlaması nəzərdə tutulur. Xarici mühitə firmanın birbaşa əlaqəsi olan, yaxud da ona birbaşa təsir edən bazarın digər iştirakçıları ilə qarşılıqlı münasibətləri daxildir. Bunlara resursların satıcıları (göndəriciləri), istehlakçılar, rəqabət aparan firmalar, digər təşkilat və müəssisələri aid etmək olar. İşçi mühitinə firmanın mikromühiti də deyilir [2, s. 298-302].

Ümumi mühit firma ilə birbaşa əlaqəsi olmayan, lakin biznesdə ümumi ab-havanın formalaşmasına təsir göstərən ünsürlərdən ibarətdir. Ümumi mühiti firmanın digər iştirakçılarla dolayı yolla münasibətdə olduğu mühit də adlandırılır. Hazırda ümumi mühitin dörd əsas amilinin – iqtisadi, texnoloji, siyasi və sosial – olduğu məlumdur. Onların hər biri də öz növbəsində digər amillərlə sıx surətdə bağlıdır və onlara təsir

göstərir. Ümumi mühiti bir qayda olaraq firmanın makromühiti adlandırılır.

Daxili və xarici mühitin hər bir amili firmanın fəaliyyətinin son nəticələrinə xeyli dərəcədə təsir göstərə bilər və göstərir. Odur ki, hər bir firma özünün təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrinə daha çox təsir edən amilləri nəzərə almalıdır. Bu, onun daha çox mənfəət əldə etməsinə, istehsalın rentabelliyyətinin və nəticə etibarilə səmərəliliyinin yüksəlməsinə təsir göstərmiş olar.

Nəticə

XXI əsrin əvvəllərində biznes daxili problemlərini öz fəaliyyətinin xarici cəhətləri ilə diqqətlə əlaqələndirmək məcburiyyətində qalmışdır. Müasir bazarların əksəriyyəti ağzına qədər müvafiq əmtələrlə doldurulmuş, əmtə və xidmətlərin istehsalı və təşkilində rəqabət ən yüksək həddə çatmış, əmtə bazarlarının yeniləşdirilməsi və bununla bağlı texnoloji dəyişikliklərin aparılması bir növ adət şəklini almışdır. Biznesin qloballaşması bugünkü həyatımızın ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Bütün bunlar isə kənd təsərrüfatında idarəetmə strukturlarının düzgün seçilməsinin zərurii edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Məmmədli O.Q., İsmayılov M.İ., İsmayılov F.İ. İqtisadi nəzəriyyə. Ali məktəblər üçün dərs vəsaiti. Bakı, "MBM" nəşriyyatı, 2010-cu il, 888 s. 2. Экономика и управление аграрным производством. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Ростов-на-Дону, ООО, «Мини Тайп» 2008, 714 с. 3. Кундиус В.А. Экономика агропромышленного комплекса. Учебное пособие для системы дополнительного профессионального образования. Москва, ООО «Издательство КноРус», 2010, 539 с.

Сущность управленческих структур в сельском хозяйстве и принципы их избирания

Г.О.Рзаев

Создание рациональной организационной структуры имеет важное значение для деятельности фирмы. Под организационной структурой понимается основной инструмент управления, регламентирующий состав, величину, размещение, профиль производственной или иной деятельности, ответственность и подчиненность отдельных подразделений, объединенных общим аппаратом управления для выполнения определенных функций. Различают несколько видов организационных структур: линейные, функциональные, линейно-функциональные, адаптивные и т.д.

Выбор организационной структуры управления для конкретного предприятия зависит от множества факторов. Поэтому выбор организационной структуры управления осуществляется с учетом различных принципов. Все эти вопросы рассматриваются в данной статье.

Ключевые слова: индивидуального предпринимательского хозяйства; семейные и коллективные хозяйства; прибыль; линейный структур, функциональные структуры; линейно-функциональные структуры; адаптивные структуры; организационные структуры и т.д.

The essence of the administrative structures in the agricultural sector and the principles of their election

H.O.Rzaev

Creating a rational organizational structure is essential for the firm. Under the organizational structure refers to the main management tool, which regulates the composition, the size, placement, Profile production or other activities, responsibilities, and the subordination of the individual units, united by a common control unit to perform certain functions. There are several types of organizational structures: linear, functional, linear functional, adaptive, etc.

Choosing the organizational management structure for a particular company depends on many factors. Therefore the choice of organizational structure of management is carried out according to different principles. All these issues are addressed in this article.

Key words: individual enterprise economy; family and collective farms; profits; linear structure, functional structure; linear-functional structures; adaptive structure; organizational structures, etc.